

Nr 110

Kungl. Maj:ts proposition angående vissa varvsfrågor; given den 29 mars 1974.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över industriärenden, föreslå riksdagen att bifalla de förslag om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

CARL GUSTAF

RUNE B. JOHANSSON

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås att 25 milj. kr. av statens lån om 75 milj. kr. till AB Götaverken omvandlas till aktiekapital och att aktierna överläts till Statsföretag AB. Vidare föreslås i fråga om Uddevallavarvet AB att 65 milj. kr. avskrivs av de villkorliga kapitaltillskott på sammanlagt 115 milj. kr. som staten lämnade varvet åren 1965 och 1967.

Utdrag av protokollet över industriärenden hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet den 29 mars 1974.

Närvarande: statsministern PALME, statsråden STRÄNG, JOHANSSON, ASPLING, LUNDKVIST, GEIJER, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, GUSTAFSSON, ZACHRISSON, LEIJON, HJELM-WALLÉN.

Chefen för industridepartementet, statsrådet Johansson, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter *vissa varvsfrågor* och anför.

Götaverken

Den finansiella situationen för AB Götaverken var år 1970 sådan att det stod klart att statliga stödåtgärder behövdes för att undvika en likvidation av företaget. Mot bakgrund härav tillkallade dåvarande chefen för industridepartementet med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande en särskild kommission med uppgift att skapa klarhet i förutsättningarna och formerna för en rekonstruktion av företaget. Kommissionen lämnade den 3 maj 1971 sin rapport med förslag till rekonstruktion av Götaverken. Rapporten är såsom bilaga fogad till prop. 1971: 117.

Efter förhandlingar mellan kommissionen och Salénrederierna (Rederi AB Salénia och Salénrederierna AB) förband sig Salénrederierna i april 1971 att medverka till en rekonstruktion av Götaverken. Åtagandet som gavs formen av en av Salénrederierna ensidigt undertecknad utfästelse innebar att Salénrederierna övertog Götaverken och att rekonstruktionen skulle genomföras på i huvudsak följande sätt.

1. Götaverken skulle nyemittera ett aktiekapital om 150 milj. kr. som Salénrederierna ensamma skulle teckna genom att tillskjuta apportegendom.

2. Det förut befintliga aktiekapitalet i Götaverken om 77 milj. kr. skulle skrivas ned till en tiondel, dvs. till 7,7 milj. kr. Efter apportemissionen skulle alltså Götaverkens aktiekapital uppgå till 157,7 milj. kr.

3. Staten skulle lämna Götaverken ett till den 31 december 1974 ränte- och amorteringsfritt lån av 75 milj. kr., för vilket Götaverken inte skulle behöva ställa någon säkerhet.

4. Staten skulle ikläda sig garanti för ett efter rekonstruktionen av Götaverken på den svenska kapitalmarknaden emitterat obligationslån av likaledes 75 milj. kr. Lånets löptid skulle vara minst tio år.

5. Götaverkens största kunder skulle acceptera pristillägg av 140

milj. kr. på berörda fartygskontrakt samt lämna ett räntefritt lån av 35 milj. kr. till Götaverken, vilket skulle återbetalas senast den 31 december 1974. Staten och Salénrederierna skulle ikläda sig solidarisk borgen för lånet.

6. Såväl staten som Salénrederierna skulle ha rätt att påkalla omvandling fr. o. m. den 1 januari 1975 av det statliga lånet av 75 milj. kr. till aktier i Götaverken. Om staten påkallade omvandlingen skulle staten erhålla aktier motsvarande en tredjedel av aktiekapitalet. Om Salénrederierna påkallade omvandlingen skulle dess innehav av aktier skrivas ned på sådant sätt att statens och Salénrederiernas aktieinnehav blev lika stora. Påkallades inte omvandling från någondera sidan skulle det statliga lånet löpa med ränta fr. o. m. den 1 januari 1975 och amorteras på tio år.

7. Staten skulle äga rätt att intill den 31 december 1974 utse två ledamöter i Götaverkens styrelse. Om staten därefter, genom omvandling av lån till aktiekapital, kom att inneha aktier i Götaverken, skulle staten ha rätt till en mot aktieinnehavet proportionell representation i styrelsen.

Statsmakterna godkände kommissionens förslag vad avser statens åtaganden (prop. 1971: 117, NU 1971: 27, rskr 1971: 229). I överensstämmelse härmed träffades den 18 juni 1971 en överenskommelse mellan staten och Salénrederierna angående villkoren för statens lån och borgen för lån till Götaverken.

Rekonstruktionen av Götaverken har nu genomförts. Samtliga berörda parter har fullgjort sina åtaganden på de grunder som förutsattes i det förut omnämnda rekonstruktionsförslaget.

I enlighet med den mellan staten och Salénrederierna den 18 juni 1971 träffade överenskommelsen har parterna rätt att senast under juni månad 1974 påkalla omvandling av statens lån till Götaverken till aktier i bolaget. Överläggningar har i denna fråga ägt rum mellan företrädare för staten och Salénrederierna. Därvid har med förbehåll för Kungl. Maj:ts godkännande träffats följande överenskommelse.

Av statens lån om 75 milj. kr. skall 25 milj. kr. tas i anspråk för teckning av nya aktier i Götaverken till en kurs som innebär att statens andel av aktierna i bolaget uppgår till 9,5 %. De nya aktierna avses komma att ägas av Statsföretag AB.

Övriga 50 milj. kr. av lånet löper i enlighet med överenskommelsen den 18 juni 1971 fr. o. m. den 1 januari 1975 såsom ett amorteringslån som skall återbetalas på tio år med lika stora amorteringar under vart och ett av åren. Lånet skall vara räntefritt t. o. m. den 31 december 1979 och därefter löpa med en ränta motsvarande den som gäller för vid nämnda tidpunkt emitterade statliga obligationslån.

Salénrederierna lämnar under år 1974 ett koncernbidrag av 136 milj. kr. till Götaverken.

Så länge staten eller Statsföretag är ägare till de på angivet sätt förvärvade aktierna i Götaverken skall staten eller Statsföretag ha rätt att tillsätta två representanter i företags styrelse.

Departementschefen

Enligt avtal mellan staten och Salénrederierna skall det lån av 75 milj. kr., som staten år 1971 lämnade till Götaverken, den 1 januari 1975 omvandlas till aktier i Götaverken om någon av avtalsparterna begär det. Om omvandling sker kommer enligt huvudalternativen i avtalet statens andel av aktiekapitalet i Götaverken att uppgå till högst hälften och lägst en tredjedel beroende på vilken av parterna som påfordrar omvandlingen.

I denna fråga har överläggningar ägt rum mellan avtalsparterna. Därvid har från Salénrederiernas sida meddelats att verksamheten vid Götaverken år 1973 resulterat i en betydande förlust. Salénrederierna är beredda att under år 1974 lämna Götaverken ett koncernbidrag om 136 milj. kr. under förutsättning att Salénrederierna, med avsteg från avtalet med staten, i fortsättningen kommer att inicha mer än 90 % av aktierna i Götaverken med de möjligheter detta ger att lämna koncernbidrag. Med hänsyn till de fördelar för Götaverken som ligger i en stark ekonomisk integration med Salénrederierna har, som jag nyss nämnt, träffats en preliminär överenskommelse om att statens andel av aktiekapitalet i Götaverken skall begränsas till 9,5 % och att 25 milj. kr. av statens lån till Götaverken skall användas som betalning för de nyemitterade aktier som behövs för att uppnå denna andel. Jag fäster stor vikt vid att Salénrederierna har möjlighet att lämna koncernbidrag till Götaverken. På så sätt kan en kompletterande och grundlig ekonomisk sanering av företaget ske, varigenom ytterligare tryggade anställningsförhållanden erhålls för de 11 000 människor som arbetar inom Götaverkskoncernen. Jag anser således att den föreslagna lösningen bör godtas.

Statens lån till Götaverken är ränte- och amorteringsfritt t. o. m. den 31 december 1974. Den del av lånet som ej omvandlas till aktier eller således 50 milj. kr. bör fr. o. m. den 1 januari 1975 löpa som ett amorteringslån på de villkor som angivits i avtalet den 18 juni 1971 mellan staten och Salénrederierna. Detta innebär att lånet skall amorteras på tio år och löpa med en ränta motsvarande vad som gäller för vid den tidpunkten emitterade statliga obligationslån.

Vid överläggningarna mellan avtalsparterna har Salénrederierna, som jag förut nämnt, förklarat sig villiga att under år 1974 lämna ett koncernbidrag till Götaverken om 136 milj. kr. Med hänsyn till det ökade värdet av Götaverken som Salénrederiernas koncernbidrag innebär och som kommer staten som aktieägare i Götaverken till del är jag beredd att förorda att staten i gengäld gör vissa ränteeftergifter. Jag

föreslår således att återstående 50 milj. kr. av lånet får löpa utan ränta t. o. m. den 31 december 1979.

Den i den preliminära överenskommelsen angivna rätten för staten eller Statsföretag att i likhet med vad som nu gäller även i framtiden få utse två ledamöter i företagens styrelse anser jag vara en viktig del i överenskommelsen. Staten erhåller härigenom både insyn i företaget och möjlighet att påverka ledningen av företaget.

Avtal avses bli träffat mellan staten å ena sidan och Salénrederierna och Götaverken å andra sidan i enlighet med de riktlinjer som jag redogjort för i det föregående. I avtalet kommer också vissa frågor om minoritetsskydd, inlösensskyldighet etc. att regleras.

Det förutsätts att de av staten förvärvade aktierna skall ägas av Statsföretag. Jag anser detta vara en lämplig ordning. Statsföretag bör betala aktierna antingen kontant eller med revers löpande på längst fem år eller genom att till staten lämna nyemitterade egna aktier till motsvarande värde. Om Statsföretag väljer att betala med utgivning av egna aktier bör de nya Statsföretagsaktierna beräknas med viss överkurs i likhet med vad som skett i fråga om Götaverkenaktierna.

Uddevallavarvet

Uddevallavarvet AB, som då ingick i Thordénkoncernen, befann sig år 1958 i en svår likviditets- och solvenskris. För en fortsatt drift krävdes ett omfattande kapitaltillskott. I den stödaktion som vidtogs överlämnades med äganderätt samtliga aktier i bolaget till en för ändamålet bildad stiftelse, benämnd Gustaf B. Thordéns stiftelse för allmännyttigt ändamål. I denna medverkade fyra av landets största affärsbanker samt staten och Uddevalla stad. För att stödaktionen skulle kunna genomföras iklädde sig staten garanti för krediter till varvet om 30 milj. kr. (prop. 1958: 118, SU 1958: 90, rskr 1958: 215) och Uddevalla stad för 10 milj. kr.

År 1963 stod varvet ånyo inför en likviditetskris. För fortsatt drift behövdes ett betydande kapitaltillskott. Med hänsyn till det stora antalet anställda vid varvet och de återverkningar i övrigt som en nedläggning av varvet skulle få för det ekonomiska livet i Uddevallaområdet ansågs det vara nödvändigt, att det allmänna medverkade till en bestående lösning av varvets problem. Ett avtal träffades mellan staten och Eriksbergs mekaniska verkstads AB (Eriksberg) om samägande av Uddevallavarvet i syfte att samordna produktionen vid detta varv med ett av de svenska storvarven. Staten förvärvade aktierna i Uddevallavarvet från stiftelsen för nominellt 8 milj. kr. och tecknade nya aktier i bolaget för 12 milj. kr., medan Eriksberg tecknade nya aktier för 20 milj. kr. I samband härmed lämnade staten kreditgarantier till Eriksberg för 20 milj. kr. och till Uddevallavarvet för 130 milj. kr. Även

för den svenska varvsindustrin i dess helhet lämnades finansieringsstöd i form av betydande statliga kreditgarantier (prop. 1963: 28, SU 1963: 40, rskr 1963: 100).

Före år 1963 hade de fartygskontrakt som tecknats av de svenska varven i allmänhet gett full kostnadstäckning. Den rådande lågkonjunkturen för sjöfarten fick emellertid allt större inverkan på varvsindustrin, så också för Uddevallavarvet. De kontrakt som varvet, i likhet med övriga svenska varv, tecknade efter år 1962 gav inte täckning för kostnaderna. År 1965 var det ånyo nödvändigt att tillskjuta kapital till Uddevallavarvet om sysselsättningen vid varvet skulle kunna tryggas. En förutsättning för avtalet mellan staten och Eriksberg var att uppkommande förluster i Uddevallavarvet skulle bäras av staten. Statsmakterna beslöt därför (prop. 1965: 46, SU 1965: 74, rskr 1965: 202) att lämna ett tillskott på 40 milj. kr. till varvet. Med hänsyn till ägandeförhållandena vid varvet lämnades tillskottet under det villkoret att staten skulle äga rätt till återbetalning av beloppet jämte 6 % årlig ränta ur uppkommande utdelningsbar vinst innan utdelning fick ske. Om bolaget trädde i likvidation innan tillskottet var återbetalat skulle, sedan bolagets övriga skulder blivit betalda, tillskottet jämte ränta återbetalas av bolagets tillgångar innan någon utskiftning på aktierna fick ske. Fordringen avskrevs i statens räkenskaper genom ett särskilt avskrivningsanslag (prop. 1965: 105, SU 1965: 138, rskr 1965: 327).

År 1967 blev det på nytt aktuellt med kapitaltillskott till Uddevallavarvet. För att täcka förluster av dittills tecknade kontrakt och för sådana kontrakt som var nödvändiga för att trygga sysselsättningen under ytterligare två år behövdes ett tillskott på 75 milj. kr., vilket beviljades av statsmakterna (prop. 1967: 30, SU 1967: 50, rskr 1967: 141). Tillskottet lämnades på samma villkor som tillskottet år 1965. Statens uppkomna fordran avskrevs i statens räkenskaper genom ett avskrivningsanslag på 75 milj. kr. (prop. 1967: 105, SU 1967: 127, rskr 1967: 306).

I prop. 1969: 74 lämnades en utförlig redovisning av Uddevallavarvets produktion och resultat m. m. Varvets ekonomiska situation var då sådan att frågan om ytterligare kapitaltillskott till varvet kunde anstå. Behovet av sådant tillskott togs upp år 1971. Varvet hade vid utgången av år 1970 en balanserad förlust av 16 milj. kr. och denna väntades under år 1971 och 1972 stiga till ca 67 milj. kr. Täckandet av företagets förluster kunde inte längre uppskjutas. Den 1 januari 1970 hade Statsföretag AB övertagit statens aktier i Uddevallavarvet. Statsmakterna beslöt (prop. 1971: 117, NU 1971: 27, rskr 1971: 229) att lämna ett kapitaltillskott till Statsföretag på 105 milj. kr. för teckning av aktier i Uddevallavarvet för nominellt 60 milj. kr. till en överkurs av 45 milj. kr. Överkursen avsåg att täcka större delen av varvets förluster t. o. m. år 1972. Efter detta år väntades det ekonomiska resultatet bli

positivt för varvet. Beslutet innebar också att Eriksbergs aktier i Uddevallavarvet inlöstes av staten och överläts på Statsföretag. Detta bolag är sålunda sedan mitten av år 1971 ägare till samtliga aktier i varvet.

Under år 1973 har inom Uddevallavarvet upprättats ett investeringsprogram som syftar till en betydande utbyggnad av varvet. Utbyggnaden avser att möjliggöra byggande av betydligt större fartyg än f. n. Investeringsprogrammet är nu kostnadsberäknat till 610 milj. kr. För att det skall kunna genomföras behövs en betydande finansiell medverkan av Statsföretag i form av aktieteckning, borgensförbindelser och avstående från avkastning under några år på sitt investerade kapital. Statsföretags styrelse har tagit positiv ställning till varvets utbyggnad under vissa förutsättningar. En av dessa förutsättningar är eftergift av återbetalningsskyldigheten till staten på kapitaltillskotten.

Departementschefen

Åren 1965 och 1967 lämnade staten till Uddevallavarvet kapitaltillskott på sammanlagt 115 milj. kr. för att täcka varvets förluster. Av det förut sagda framgår att villkoren om återbetalningsskyldighet för kapitaltillskotten tillkom med hänsyn till de dåvarande ägareförhållandena i varvet. Eftersom det helt åvilade staten att bära förlusterna i varvet ansågs det skäligt att de av staten lämnade kapitaltillskotten återbetalades med ränta innan utdelning skedde till aktieägarna ur framdeles uppkommande vinster.

Sedan mitten av år 1971 är staten genom Statsföretag ensam ägare till Uddevallavarvet. Den betydande finansiella medverkan från Statsföretags sida som är nödvändig i samband med den planerade utbyggnaden av Uddevallavarvet måste enligt Statsföretags mening förenas med ett eftergivande, helt eller delvis, av återbetalningsskyldigheten för de kapitaltillskott som staten lämnat. Om betalningsskyldigheten i sin helhet får kvarstå, har Statsföretag inte någon möjlighet att genom utdelning på sina aktier i varvet få erforderlig avkastning på sina finansieringsinsatser i varvet. Jag har förståelse för Statsföretags synsätt i denna fråga.

Jag finner det därför skäligt att större delen av varvets återbetalningsskyldighet för kapitaltillskotten efterges. Betalningsskyldigheten bör enligt min mening reduceras till 50 milj. kr. Något anslag för avskrivning av 65 milj. kr. av kapitaltillskotten i statens räkenskaper behövs inte, eftersom avskrivningsanslag som förut nämnts anvisades av riksdagen redan under de budgetår då tillskotten lämnades till varvet. Återbetalning till staten av återstående 50 milj. kr. bör ske under fem år med 10 milj. kr. per år fr. o. m. år 1975. Det av staten tidigare uppställda kravet på 6 % årlig ränta vid återbetalning av kapitaltillskotten bör helt efterges.

Hemställan

Under återropande av vad jag sålunda anfört hemställer jag att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen

att på de villkor och enligt de grunder jag angivit i det föregående

1. medgiva att av det till AB Götaverken år 1971 lämnade lånet 25 000 000 kr. används för förvärv av aktier i bolaget,
2. medgiva att återstående 50 000 000 kr. av nämnda lån löper utan ränta till utgången av år 1979,
3. medgiva att de av staten förvärvade aktierna i AB Götaverken överlåts till Statsföretag AB,
4. medgiva att villkoren för återbetalning av kapitaltillskotten till Uddevallavarvet AB ändras i enlighet med vad jag har förordat.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Maj:t Konungen att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Agneta Heide